

ДО ПИТАНЬ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Г. І. Глобенко

Євроінтеграційні процеси в Україні відображають прагнення сформувати власну правову систему, що відповідає найвищим міжнародним стандартам, які передбачають не лише декларування основоположних прав людини і громадянина, а й функціонування дієвих механізмів щодо їх забезпечення. У даному контексті особливої актуальності набувають питання запровадження нових інститутів до національного законодавства, а також досвіду окремих країн у їх застосуванні. Важливим чинником цього є здатність зарубіжних конструкцій “вписуватися” до системи законодавства нашої держави.

Однією з численних новел вітчизняного кримінального процесу є положення щодо здійснення кримінального провадження на підставі угод, що належить до особливих порядків його провадження. Зазначимо, що інститут угод значно розширив шляхи реалізації засади диспозитивності (ст. 26 КПК України), згідно якої сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачений КПК України. Оскільки досліджуваний інститут передбачає своєрідні умови та порядок здійснення кримінального провадження, що суттєво відрізняється від звичайного, його можна розглядати як прояв диференціації кримінальної процесуальної форми.

Вищевказаний крок законодавця спрямований на виконання Рекомендації № 6R(87) 18 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам від 17 вересня 1987 р. “Стосовно спрощення кримінального правосуддя”. Доречність запровадження вказаної інституції обумовлюється також і тим, що

у практичній діяльності, як правило, певна “домовленість” між правозастосовними органами з підозрюваним, обвинуваченим була і за часів дії КПК України 1960 р., однак ніяких процесуальних гарантій щодо пом’якшення покарання при цьому їм не надавалось, а отже суттєво обмежувало таку “співпрацю”. Перш за все це пов’язано тим, що положення законодавства означеного періоду відповідали “каральній” ідеології, а отже на перший план висувалися виключно інтереси держави. Запровадження досліджуваного інституту насамперед збалансовує права як держави, так і особи, що у свою чергу дозволяє сторонам кримінального провадження “домовитися” на взаємовигідних умовах. Крім цього, введення до законодавства вказаної інституції покликано збільшенням кількості вчинених кримінальних правопорушень та зниженням рівня їх розкриття, що, у свою чергу, вимагало більш важеного підходу до процедур кримінального провадження.

Положення, передбачені ст. 468 КПК України виділяють наступні види угод, що можуть бути укладені під час кримінального провадження: а) угоду про примирення та між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; б) угоду між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. Вище вказані угоди для сторін кримінального провадження відрізняються між собою як за своєю сутністю, так і за змістом правових наслідків, що стосуються встановлення, зміни чи припинення взаємних прав та обов’язків. Більш детально розглянемо порядок кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим. Слід зазначити, що будь-яка зі сторін, за наявності передбачених законом підстав, має право вийти з пропозицією щодо укладення такої угоди. Разом з тим у положеннях КПК України не визначено процесуального порядку та форми такого ініціювання. На сторінках юридичної літератури з цього питання є різні пропозиції, які лише ускладнюють процедуру укладення такої

угоди, наприклад, аж до обов'язкового залучення захисника. Також викликають непорозуміння положення ч. 5 ст. 469 КПК України щодо можливості ініціювання укладення угоди про визнання винуватості аж до виходу суду до нарадчої кімнати. Вважаємо, що такий стан справ нівелює основні чинники досліджуваного виду провадження щодо: а) прискорення досудового слідства і судового розгляду; б) економії бюджетних коштів.

Звертає на увагу той факт, що подібні інститути мають місце в законодавстві окремих країн, які з урахуванням належності до відповідних правових систем відрізняються за формою, але схожі за своєю сутністю. Зокрема, такі угоди широко застосовуються у США, Англії, Італії, Німеччині, Франції та деяких країнах пострадянського простору. Наприклад, угода про визнання вини (від англ. *pleabargaining*) в якості правозастосовного заходу був відомий у США ще на початку ХІХ ст. Вищевказаний інститут отримав своє нормативне закріплення в розділі IV Федеральних правил кримінального судочинства в окружних судах США та законодавстві більшості штатів, за винятком Аляски, Нового Орлеану, Каліфорнії, Мічигану. Згідно з федеральними правилами кримінального судочинства США угода про визнання вини є підсумком конфіденційних переговорів прокурора з обвинуваченим. При цьому ініціатива у справі може виходити від будь-якої сторони. Разом з тим, у переважній більшості випадків угоду пропонує саме сторона обвинувачення. Крім того, прокурор має право зробити офіційну пропозицію про угоду, як в усній, так і письмовій формі. Доречно зазначити, що закон не обумовлює процедуру проведення переговорів. Так, вони можуть проходити як в кабінеті у прокурора, так і в неофіційній обстановці. Разом з тим кримінально-процесуальне законодавство передбачає можливість донести свою позицію про намір укласти угоду і в судовому засіданні.

На підставі викладеного слід констатувати, що закріплення в положеннях глави 35 КПК України провадження на підставі угод є важливим кроком для розв'язання проблемних питань диференціації кримінальної процесуальної форми щодо вирішення кримінально-правових конфліктів не лише під час досудового слідства, а й судового провадження. Разом з тим, перед науковцями залишаються невирішеними низка практичних та теоретичних проблем з досліджуваного питання, що потребують досить ґрунтовного аналізу та теоретичного усвідомлення. Зокрема, це стосується укладення угод під час досудового розслідування кримінальних проступків, практика застосування щодо яких на сьогодні ще відсутня.